

13. The President signed a law on the resumption of liability for false declarations // URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-vidnovlennya-vidpovidalnosti-65777> [in Ukrainian].
14. Smirnova, I. Deyaki aspekty perehlyadu sudovykh rishen' za novovyavlenymy obstavynamy v kryminal'nomu protsesi [Some aspects of the review of court decisions on newly discovered circumstances in criminal proceedings] // URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/deyaki-aspekty-pereglyadu-sudovykh-rishen-za-novovyavlenymy-obstavynamy-v-kryminalnomu-protsesi/> [in Ukrainian].
15. Decision of the High Anti-Corruption Court of November 2, 2020 // URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92579508#> [in Ukrainian].
16. Decision of the High Anti-Corruption Court of November 17, 2020 // URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92973564#> [in Ukrainian].
17. Decision of the High Anti-Corruption Court of November 19, 2020 // URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93069647#> [in Ukrainian].
18. Decision of the High Anti-Corruption Court of November 25, 2020 // URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93097234#> [in Ukrainian].
19. Fulei, T.I. (2015). Zastosuvannya praktyky Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny pry zdiysnenni pravosuddya. [Application of the case law of the European Court of Human Rights in the administration of justice]. Kyiv [in Ukrainian].
20. What changed the decision of the CCU in the work of the NAPC? // URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/shho-zminylo-rishennya-ksu-v-roboti-nazk/> [in Ukrainian].
21. Concerning the decision of the Constitutional Court on the submission of a group of people's deputies on the system of declaring the property and income of officials and deputies // URL: <https://www.president.gov.ua/news/shodo-rishennya-konstitucijnogo-sudu-za-podannam-grupi-naro-64865> [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.2.14>

WSPÓŁDZIAŁANIE SĘDZIÓW Z PROKURATURĄ I ORGANAMI ŚCIGANIA W ZACHODNIACH OBWODACH UKRAIŃSKIEJ SRR 1944 – 1953

Alla Dumanivska

rejestrator sądowy

Lwowskiego Okręgowego Sądu Administracyjnego (Lwów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-9948-3919

a.dumanivska@gmail.com

Adnotacja. Artykuł naukowy bada związek radzieckich sędziów z prokuraturą i organami ścigania w regionie zachodnioukraińskim w pierwszej powojennej dekadzie. Ujawniono ścisłą współpracę sędziów z prokuraturą i organami ścigania w rozwiązywaniu ważnych problemów politycznych w zachodnich regionach Ukraińskiej SRR. Pracownicy aparatu sądowego brali czynny udział w radzieckich kampaniach wyborczych, w procesach kolektywizacji, w walce z podziemiem ounowskim i tym podobne.

Zaznaczono kontrolę partii komunistycznej w przypadkach podejmowania wyroków uniewinniających. Rozpatrywano obowiązującą praktykę zgłaszanie prokuratorów najwyższej rangi o każdej zawieszony w sądzie sprawie i każdym wydanym wyroku uniewinniającym oraz procedurę powiadamiania sędziów do prokuratury wyższej rangi o każdej zatrzymanej i zamkniętej na posiedzeniu przygotowawczym sprawie, która wpłynęła z prokuratury rejonu.

Ustalono, że w niektórych przypadkach instytucje sądowe w zachodnich regionach Ukrainy nadal wydawały wyroki uniewinniające, a nawet próbowały powstrzymać nieuzasadnione represje. Takie wyprzedzanie w czasie procesów ogólnozwiązkowych, rozpoczętych po śmierci J. Stalina, tłumaczono nie tyle utratą partyjnej kontroli nad sądami, ile koniecznością przemyślanego połączenia polityki kija i marchewki w problematycznym regionie zachodnioukraińskim w celu jego skutecznej sowietyzacji.

Słowa kluczowe: procesy sądowe, wyjazdy do rozprawy sądowej, zarządzenia wspólne, wyroki uniewinniające, własność socjalistyczna, skazanie bezpodstawne.

INTERACTION OF JUDGES WITH THE PROSECUTOR'S OFFICE AND LAW ENFORCEMENT STRUCTURES IN THE WESTERN REGIONS OF THE UKRAINIAN SSR 1944 – 1953

Alla Dumanivska

Court Administrator

Lviv District Administrative Court (Lviv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-9948-3919

a.dumanivska@gmail.com

Abstract. The provisions of the scientific article examine the connection of Soviet judges with the prosecutor's office and law enforcement agencies in the western Ukrainian region in the first postwar decade. The close cooperation of judges

with the prosecutor's office and law enforcement agencies in solving important "political" tasks in the western regions of the USSR is revealed. The judiciary took an active part in the Soviet election campaigns, in the collectivization process, in the struggle against the OUN underground and so on.

Emphasis is placed on the Communist Party's control over acquittals. The current practice of notifying senior prosecutors of each case suspended in court and of each acquittal and the procedure for notifying judges to the high-ranking prosecutor's office of each case suspended and closed at the preparatory hearing, received from the district prosecutor's office.

It has been established that in some cases judicial institutions in the western regions of Ukraine still issued acquittals and even tried to restrain the flywheel of unjustified repression. This advance in the time of all-Union processes, which began after the death of J. Stalin, was explained not so much by the loss of party control over the courts, but by the need to combine the policy of whip and gingerbread in the troubled western region for its successful Sovietization.

Key words: trials, out-of-court sessions, joint orders, acquittals, socialist property, unfounded conviction.

ВЗАЄМОДІЯ СУДДІВ ІЗ ПРОКУРАТУРОЮ ТА ПРАВООХОРОННИМИ СТРУКТУРАМИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ РСР 1944 – 1953 рр.

Алла Думанівська

судовий розпорядник

Львівського окружного адміністративного суду (Львів, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9948-3919

a.dumanivska@gmail.com

Анотація. У науковій статті досліджено зв'язок радянських суддів із прокуратурою та правоохоронними структурами у західноукраїнському регіоні в перше післявоєнне десятиріччя. Розкрито тісне співробітництво суддів із прокуратурою та правоохоронними структурами у вирішенні важливих «політичних» завдань у західних областях УРСР. Працівники судового апарату брали активну участь в радянських виборчих кампаніях, у процесах колективізації, у боротьбі проти оунівського підпілля тощо.

Наголошено на контролі компартії за випадками ухвалення виправдувальних вироків. Розглянуто діючу практику повідомлення прокурорів вищого рангу про кожну призупинену в суді справу і про кожен ухвалений виправдувальний вирок, про порядок повідомлення суддів у прокуратуру вищого рангу про кожну зупинену і закриту на підготовочному засіданні справу, яка надійшла із прокуратури району.

Встановлено, що в окремих випадках судові установи в західних областях України все ж ухвалювали виправдувальні вирок і навіть намагалися стримувати маховик необґрунтованих репресій. Таке випередження у часі загальносоюзних процесів, розпочатих після смерті Й. Сталіна, пояснювалося не стільки втратою партійного контролю над судами, скільки необхідністю продумано комбінувати політику батога і пряника у проблемному західноукраїнському регіоні з метою його успішної радянзації.

Ключові слова: судові процеси, виїзні сесії суду, спільні накази, виправдувальні вирок, соціалістична власність, необґрунтоване засудження.

Вступ. Відомо, що судові органи в правовій демократичній державі відіграють вирішальну роль у забезпеченні і захисті прав, свобод людини і громадянина. Тому опрацювання історико-правового досвіду (як позитивного, так і негативного) буде корисним для реформування судової системи України.

В історії судової системи України особливе місце посідає період із 1944-1953 рр. У західноукраїнському регіоні, як і загалом по Союзу РСР, він характеризується причетністю судової системи до масових репресій проти «ворогів народу» та загальнодержавних кампаній «боротьби за ...» та «боротьби з ...». Разом із тим на теренах західних областей УРСР судова система мала певні регіональні особливості, зокрема кадрові, національні.

Історія радянської судової системи в Україні була і є предметом зацікавлення науковців колишнього радянського і пострадянського періодів, зокрема й вітчизняних, а також низки науковців зарубіжних країн. Проте дослідженню судової системи в західних областях України у перше повоєнне десятиріччя приділено, на нашу думку, не досить уваги, зокрема, відсутні спеціальні праці із цієї тематики.

Мета статті – на основі архівних матеріалів показати взаємодію суддівського корпусу із прокуратурою та іншими правоохоронними органами у західних областях Української РСР 1944-1953 рр.

Основна частина. У досліджуваній нами період 1944-1953 рр. у західних областях, як і в УРСР загалом суд разом із прокуратурою та іншими правоохоронними органами виступав складником єдиного репресивного механізму тоталітарної держави, діяльність якого була спрямована на захист і зміцнення сталінського політичного режиму та його економічної моделі.

Архівні матеріали свідчать про факти перебирання прокуратурою функцій суду. У деяких районах *прокурори організували судові процеси* над розкрадачами соціалістичної власності із залученням громадськості, а вирок публікували в місцевих газетах. Так, прокурор Самбірського району Южний організував виїзну сесію народного суду в село Нагірне з метою розгляду справ щодо розкрадачів колгоспного хліба і сіна громадянами Андреем, Кушніром, Пашовеком та іншими. Після винесення вирок прокурор на зібранні колгоспників прочитав доповідь «Про охорону соціалістичної власності», а в районній газеті «Червоний прапор» від 10 липня 1949 року вийшла його стаття «Соціалістична власність – священна і недоторкана». Усе б нічого, але показові судові процеси можливі лише у разі 100% гарантованості судового рішення без найменших несподіванок. А як же тоді бути з презумпцією невинності та незалежністю суду?

Прокурор Сколівського району Прус із застосуванням репресій налагодив і «профілактичну роботу». Так, він організував виїзні сесії суду в селі Довголука та інших, де були розглянуті справи про розкрадання хліба в колгоспі ім. Кірова щодо звинувачених громадян Колас Анни і Чабан Гавриїла, кожен із яких був засуджений до 8 років позбавлення волі, а Храбустович Юлію засудили до 5 років позбавлення волі (Докладные..., 1949: арк. 41).

Не менш тісною була взаємодія судових органів із МДБ при повній підпорядкованості «незалежної гілки влади» каральній структурі. Насамперед йдеться про боротьбу проти «залишків» оунівського підпілля. «Органами МДБ, прокуратури і судами спільно із партійними і радянськими органами та іншими організаціями (архівний документ із переліком задіяних у цій роботі сил саме у такому порядку. – А. Д.) постійно проводилася масово-роз'яснювальна робота серед населення з метою викриття контрреволюційної ідеології українських націоналістів» (Докладные..., 1950: арк. 130–131; Справки..., 1951: арк. 2–3).

Під час політико-господарських кампаній для досягнення основних завдань, покладених на відповідні відомства у боротьбі із правопорушниками, на спільних нарадах суддів із прокуратурою та іншими правоохоронними органами приймалися *спільні накази*. Ситуація, погодьмося, неможлива там, де судова гілка влади є дійсно незалежною. Для прикладу наведемо кілька спільних наказів.

Так, Народним Комісаром Внутрішніх справ Союзу РСР, Народним Комісаром Державної безпеки Союзу РСР, Народним Комісаром юстиції Союзу РСР і Прокурором Союзу РСР було видано спільний наказ № 001068/00326/0073/212сс (у радянському діловодстві накази, які починалися з «0», означали «Тємно», а з «00» – «Цілком тємно» – А. Д.) від 31 серпня 1944 року «Про оголошення затвердженої Раднаркомом Союзу РСР інструкції про застосування Указу Президії Верховної Ради Союзу РСР від 10 серпня 1944 року «Про амністію польських громадян, засуджених за скоєння злочинів на території СРСР» (Приказы..., 1940-1944: арк. 4).

Визнавши хабарництво тяжким злочином, що сприяє розкраданню і розбазарюванню соціалістичної власності, МЮ СРСР, МВС СРСР і Генеральна Прокуратура СРСР видали спільний наказ № 036/0210/126с від 15 липня 1946 року «Про посилення боротьби із хабарництвом» (Приказы..., 1946: арк. 116–117 зв.).

Поширення самогоноваріння у післявоєнному СРСР – УРСР викликало видання спільного наказу МВС СРСР, МЮ СРСР і Генеральної прокуратури СРСР № 038/0368/8-с від 13 березня 1948 року «Про посилення боротьби із самогоноварінням» (Приказы..., 1947: арк. 28–29). У вказаних та в інших випадках йшлося про прямі вказівки суддям судів усіх рівнів, насамперед – народних, а також обласних і республіканських.

Втім, тісне співробітництво органів суду із прокуратурою та МДБ не означало їх повного порозуміння. Дотримуючись сформульованого ще у Древньому Римі постулату *Divide et impera* («розділяй і володарюй»), партійні власті Союзу РСР намагалися не допустити надто близького зв'язку силових і правоохоронних структур. Це виявлялося не лише у хронічному для Союзу РСР конфлікті міліції та держбезпеки (прикладом може слугувати конфлікт Ю. Андропова і М. Щолокова), штучно роздмуханому із самої верхівки влади, але і в стосунках суду та прокуратури.

У 1948-1953 рр. у СРСР було розгорнуто чергову кампанію із покращення якості правосуддя. Акцентувалася увага на «виправленні помилок у правосудді», багато йшлося про «необґрунтоване притягнення до відповідальності», «необґрунтоване засудження». Насправді ж усе звелось до «усунення» таких явищ як виправдувальні, скасовані або змінені вироки. Судді, опинившись під шквалом гострої критики, стали ще більш залежними від партійних і радянських органів, а також прокурорських структур. Побоюючись дисциплінарної відповідальності, судді намагалися узгоджувати свою професійну діяльність не лише з буквою закону, а і з реальною владою у сталінському Союзі РСР.

28 січня 1948 року ЦК КП(б)У видало постанову «Про стан і заходи зі зміцнення соціалістичної законності і радянського правопорядку в Українській РСР», у якій органам прокуратури вказувалося розслідувати кожний факт необґрунтованого притягнення до юридичної відповідальності і карати винних осіб. Зазначалося, зокрема, що такі факти особливо поширені в західних регіонах УРСР (Соломон, 2008: 356).

У квітні 1948 року на *Другій Всесоюзній нараді керівних працівників прокуратури* виступив заступник Генерального прокурора СРСР К. Мокічев. Доповідач вказав, що «у такій країні (Радянській. – А. Д.) не може бути місця для необґрунтованих притягнень до відповідальності. Зі всією рішучістю ми не повинні допускати подібних фактів (...). Кожний факт необґрунтованого передання до суду (...) необхідно розглядати як надзвичайну подію, яка має велике політичне значення» (Соломон, 2008: 355). Під необґрунтованим притягненням до відповідальності і необґрунтованим засудженням Мокічев розумів будь-яку судову справу, яка завершилася виправдувальним вироком на стадії судового слідства, або в результаті касаційного розгляду, або була призупинена прокуратурою після повернення на додаткове розслідування (Соломон, 2008: 356).

Від початку кампанії основний тиск на суддів здійснювався під благовидним приводом удосконалення роботи судових працівників. На оперативних нарадах партійні чиновники систематично наголошували на недоліках у роботі судової системи і вимагали проведення заходів із «виховання суддів».

2 липня 1948 року РМ СРСР прийняла Постанову № 1880-735-с «Про заходи з ліквідації недоліків у роботі Міністерства юстиції СРСР», якою було зобов'язано міністра юстиції «виправити всі недоліки і укріпити кадри в судах» (Кодинцев, 2008: 446–447).

Прокуратура СРСР ще з 1945 року збирала матеріали на суддів-хабарників. Перші великі справи були сформовані у 1947 році. До літа 1948 року прокуратура виявила факти хабарництва в деяких народних судах, зокрема, у столичному (другому за значенням союзної республіки) Київському обласному суді і навіть у Верховному Суді СРСР. Вказувалося, що основними посередниками при отриманні хабаря виступили секретарі і адвокати (Кодинцев, 2008: 448).

Влітку 1948 року Управління кадрів ЦК ВКП(б) провело перевірку у Верховному Суді СРСР. Комісія дійшла висновку, що Верховний Суд СРСР неналежно здійснював нагляд за судовою діяльністю, судді «ухвалювали м'які вирoki за зраду Батьківщини» і «необґрунтовано знижували терміни покарання» за хабарі (Кодинцев, 2008: 448–449).

За рішенням Політбюро і за активної участі Верховного Суду СРСР у 1948-1949 рр. відбулася серія закритих процесів над судьями-хабарниками. Масові чистки у вищих органах юстиції пройшли по всіх республіках Союзу. Так, у Києві було арештовано 29 працівників юстиції (Кодинцев, 2008: 450, 453). Зокрема, із жовтня 1948 по грудень 1949 років тривало слідство у справі Дмитра Спиридоновича Сусла, заступника Голови Верховного Суду УРСР. Справу слухала виїзна сесія Верховного Суду СРСР у Києві. Обвинувачення було побудоване на показах «співучасників». Судовий процес відбувався без обвинувачів і захисту. Сусла було засуджено за ч. 2 ст.105 КК УРСР «хабар» і ст. 97 КК УРСР «зловживання службовим становищем» до 10 років позбавлення волі. Лише 26 квітня 1971 року вирок виїзної сесії Верховного Суду СРСР щодо Д.С. Сусла було скасовано, а кримінальну справу закрито за нестачею доказів (Кодинцев, 2008: 452).

Згодом МЮ Союзу РСР видало розпорядження про вивчення позитивного досвіду суддів, які протягом кількох місяців не мали жодного зміненого вирoku, тобто досягли високих показників у «стабільності вироків». Для досягнення високих показників вимагалось, щоб судді не лише керувалися буквою закону, але й неухильно дотримувалися партійної політичної лінії у проведенні судової політики (Соломон, 2008: 366–367).

Міністерство юстиції СРСР видало розпорядження № 18/5 від 18 лютого 1949 року, яким міністр юстиції СРСР за ініціативою Прокуратури СРСР зобов'язав міністра юстиції УРСР (та інших республіканських міністрів юстиції) дати вказівку усім судьям народних судів повідомляти прокурорів областей про кожну зупинену і закриту на підготовчому засіданні справу, яка надійшла із прокуратури району, чи завершену виправдуванням обвинуваченої особи (Докладные..., 1949: арк. 199). Кидається у вічі відверта невідповідність між оголошеними і дійсними цілями кампанії. Формально йдеться про «необґрунтоване притягнення до відповідальності» громадян, фактично – вимагається звітуватися про кожен виправдувальний вирок.

Виконання цього розпорядження контролювалося жорстко. Так, під час перевірки судів Дрогобицької області у IV кварталі 1949 року виявилось, що деякі судді не повідомляли про такі справи. 11 грудня 1949 року на обласній нараді суддів начальник кримінально-судового відділу УМЮ Троян жорстко наголосила на необхідності дотримання розпорядження МЮ СРСР від 18 лютого 1949 року. Однак навіть після цього надійшло лише одне повідомлення від суду третьої дільниці і тільки по одній справі, а інші суди не надсилали таких повідомлень, хоча виправдувальні вирoki по справах, що надійшли з прокуратури, ними ухвалювалися (Докладные..., 1950: арк. 90).

Конфлікти між судьями і працівниками прокуратури свідомо підігрувалися партійними і радянськими структурами. Так, народних суддів зобов'язали доповідати в обласні прокуратури про факти виправдувальних вироків. Судді опинилися ніби між двох вогнів – кожний такий сигнал показував промахи у роботі слідства та прокуратури. Більшість суддів, не бажаючи псувати відносини з місцевими прокурорами, ігнорували такі вказівки (Соломон, 2008: 358).

Кампанія боротьби з ухваленням виправдувальних вироків тим часом набирала обертів. Прокурорів зобов'язали свідчити проти суддів. Генеральний прокурор СРСР Г. Сафонов закликав обласні прокуратури взяти під «оперативний контроль» кожен випадок ухвалення виправдувального вирoku або зупиненої судової справи. Якщо виправдання розцінювалося як немотивоване, процедура вимагала скерування такої справи у відділ нагляду за діяльністю суддів обласної прокуратури для винесення протесту. До судді, який виніс неправильний вирок, і прокурора, який не оскаржив його, вживалися дисциплінарні заходи (Соломон, 2008: 359).

Керівні органи компартії залишали за собою роль верховного арбітра. Так, у травні 1950 року відділ адміністративних органів ЦК ВКП(б) підготував проект постанови на ім'я секретаря ЦК П. Пономаренка «Про заходи з усунення необґрунтованого притягнення до відповідальності і засудження громадян». У документі працівників обласних комітетів партії зобов'язали «посилити контроль за діяльністю органів юстиції у цьому напрямі». Зреагувавши на позицію ЦК ВКП(б), більшість секретарів обласних комітетів ВКП(б) вжили відповідних заходів (Соломон, 2008: 361).

Працівники юстиції піддавалися критиці за повернення справ на додаткове розслідування, за санкціонування арештів осіб, які згодом не були засуджені до позбавлення волі. Причому судді, як і працівники прокуратури, повинні були постійно досягати все нових високих показників. Тому працівники суду намагалися досягти необхідної «правильної звітності» за будь-яку ціну. Вони брали участь, як було заведено, у своєрідному «соціалістичному» змаганні (Соломон, 2008: 362).

На початку 1950-х рр. проблема ухвалення виправдувальних вироків отримала своє продовження. Так, в аналітичній довідці, підготовленій секретарю Дрогобицького обкому КП(б)У М.Н. Штефану від 18 травня 1950 року, вказувалося, що суди з окремих справ необґрунтовано ухвалювали виправдувальні вирoki. Наприклад, у справі за обвинуваченням гр. Сеньків було ухвалено виправдувальний вирок тому, що підсудна в суді під час розгляду справи надала довідку від 18.09.1949 про те, що була звільнена колгоспом від виробітку трудовнів і перебувала у м. Бориславі в чоловіка.

Судом Підбузького району розглянуто кримінальну справу за обвинуваченням гр. Дуб. Останню за не виробіток мінімуму трудовнів було засуджено до одного місяця виправно-трудова робіт. Зокрема, підсудна пояснила, що не могла регулярно ходити на роботу до колгоспу з поважної причини. Суддею Меденицького району розглянуто аналогічну кримінальну справу щодо групи колгоспників. Суддя засудив кожного із кол-

госпників до шести місяців примусових робіт з відрахуванням 25% із заробітної плати. На думку влади, по всіх цих справах суди призначили «ліберальну міру покарання» (Докладные..., 1950: арк. 7).

Регулярно виявлялися й факти «необґрунтованого притягнення» громадян-колгоспників до кримінальної відповідальності. Проте обвинувальний нахил усе ж переважав. Голова Дрогобицького обласного суду Г.В. Баклан у поданні «Про необґрунтоване притягнення до кримінальної відповідальності громадян за посадові злочини голів колгоспів області за 1-ше півріччя 1950 року. Так, за справами цієї категорії органами прокуратури притягнуто до кримінальної відповідальності 17 голів колгоспів, 13 – інших керівників і спеціалістів сільського господарства. Аналіз справ показав, що особи, притягнуті за посадові злочини, обвинувачувалося у злочинному ставленні до збереження тяглової сили, порушенні Статуту сільськогосподарської артілі, у поганій організації роботи, порушенні трудової дисципліни, невиконанні планів посіву і державних повинностей, у розбазарюванні колгоспного хліба, коштів та іншого майна (Докладные..., 1950: арк. 52–54).

У довідці № 294 від 15 травня 1950 року голова Дрогобицького обласного суду Баклан доповідав в обком КП(б)У секретарю Лаптевій про осіб, виправданих обласним судом у I кварталі 1950 року. Зокрема, рішенням обласного суду від 8-9 лютого 1950 року виправдано Я. Швиденка за ст. 97 КК за відсутністю в його діях складу злочину. У судовому засіданні показами свідків і його поясненнями було спростовано висунуте обвинувачення, яке визнано судом помилковим.

Рішенням обласного суду від 10.02.1950 виправдано М. Жигалюка за ст. 97 КК. Останній обвинувачувався в аварії на буровій вишці № 1532 тресту «Бориславнафта». Як з'ясувалося, гр. Жигалюк, працюючи на посаді майстра, неодноразово ставив питання перед начальником дільниці і головним інженером про неможливість використання на бурінні неякісних труб, оскільки це могло спричинити аварію. Однак такі заяви адміністрація не брала до уваги.

Далі в довідці наводилися інші подібні приклади. Висновком голови суду піддано осуду формальне бай-дуже ставлення суддів до дослідження і перевірки доказів і дотримання процесуальних норм (Докладные..., 1950: арк. 145). Дрогобицький обласний суд надав обкому КП(б)У і УМЮ довідку про необґрунтоване порушення кримінального переслідування і необґрунтоване засудження громадян № 571 від 01.11.1950. Вказувалося, що у справах, які надійшли із народних судів області в касаційну інстанцію, необґрунтовано засуджено 25 осіб, наводилися конкретні приклади.

Так, у суді першої дільниці м. Дрогобича суддею Шнацьким розглянуто справу № 52 від 23.12.1949 і засуджено В.Ф. Варицьку за ч. II ст. 5 Указу від 26.06.1940 за прогул до двох місяців виправно-трудова таборів. Як з'ясувалося, начальник відділу відпустив її до півторарічної хворої дитини. Судова колегія в діях гр. Варицької не виявила скоєння прогулу, 09.01.1950 вирок скасувала і закрила справу (Докладные..., 1950: арк. 188).

У суді Дрогобицького району суддя Волянський, розглянувши справу № 705 від 04.06.1950, засудив гр. Грома за ст. 97 КК УРСР до двох років позбавлення волі. Як з'ясувалося, він, працюючи колгоспним конюхом, за браком паші на конюшні із серпня 1949 року до травня 1950 року передав колгоспних коней на утримання селян-колгоспників. Навесні коні були придатні до роботи і повернуті до колгоспу. Судова колегія обласного суду скасувала вирок у цій справі (Докладные..., 1950: арк. 189).

Проте куди частіше вищі інстанції виявляли жорсткість підходів, скасовуючи «надто м'які» вирoki. Наприклад, у віднайденому нами архівному документі йдеться, що колегією обласного суду в I-му півріччі 1953 року у судах Станіславської області за січень-серпень 1953 року скасовано 12 виправдувальних вироків судів. Так, за Указом від 4 червня 1947 року скасовано 3 виправдувальні вирoki, за ст. 70 КК УРСР – один вирок, за ст. 97 КК УРСР – три виправдувальні вирoki, за ст.ст. 153-168 КК УРСР – два вирoki, за іншими статтями – три вирoki. Необґрунтовані, на думку обласного суду, виправдання мали місце в судах Бурштинського, Заболотівського районів, у II дільниці суду м. Коломиї, у IV дільниці суду м. Станіслава та в інших судах (Доклады..., 1953: арк. 15).

Висновки. Отже, фіксуємо дві тенденції у відносинах радянського суду і каральних структур Союзу РСР. Там, де йшлося про боротьбу за «соціалістичні перетворення» (зокрема, колгоспне будівництво) та проти націоналістичного «бандпідпілля», спостерігалось повне взаєморозуміння і тісна співпраця на шкоду принципу незалежності судової гілки влади. Партійне керівництво Союзної держави і Республіки під зручним приводом «зміцнення соціалістичної законності» намагалось не допустити надмірного зближення прокуратури і слідства із судовими інстанціями.

Врешті-решт зміцнення соціалістичної законності, здійснюване у Республіці протягом 1948 – початку 1950 рр., обернулося ще більшою залежністю суду від компартійних структур усіх рівнів. Через намагання підстрахуватися від суперечливих звинувачень («необґрунтоване засудження» та надто м'які вирoki) формально незалежні судові установи (кожна на своєму рівні) сліпо виконували вказівки місцевих компартійних структур.

Список використаних джерел:

1. Кодинцев А.Я. Государственная политика в СССР в 30-50-е гг. XX века в сфере юстиции : монография. Куртамыш : ГУЛ «Куртамышская типография», 2008. 600 с.
2. Соломон П. Советская юстиция при Сталине / Перевод с англ. Л. Максименкова. Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2008. 464 с.
3. Докладные записки, обзоры, справки о фактах нарушения совзаконности сотрудниками МВД и МГБ: 6.01.19.12.1950 // ДАЛО (Державний архів Львівської області). Ф. П-5001. Оп. 12. Спр. 217. Арк. 130–140.

4. Докладные записки, справки и переписка ОК КП(б)У с органами прокуратуры и суда области о рассмотрении уголовных дел [по Дрогобычской области]: 2.01.-29.04.1950 // *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. П-5001. Оп. 12. Спр. 214. Арк. 90–92.
5. Докладные записки, справки ОК КП(б)У, УМВД, суда и прокуратуры о нарушении совзаконности в [Дрогобычской] области: 1.04.-18.08.1949 // *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. П-5001. Оп. 10. Спр. 182. Арк. 1–238.
6. Докладные записки, справки о работе суда и прокуратуры [по Дрогобычской] области: 5.05.-23.11.1950 // *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. П-5001. Оп. 12. Спр. 215. Арк. 6–259.
7. Доклады, отчеты и обзоры о состоянии и работе органов юстиции и судов Станиславской области. 12 января – 30 декабря 1953 года // *ДАИФО* (Державний архів Івано-Франківської області). Ф. Р-539. Оп. 1. Спр. 93. Арк. 15–17.
8. Приказы, директивы и инструкции НКЮ СССР и УССР, Верховного Суда СССР. 6 марта – 23 декабря 1946 года // *ДАВО* (Державний архів Волинської області). Ф. Р-18. Оп. 2. Спр. 9. Арк. 1–153.
9. Приказы, директивные письма и инструкции НКЮ СССР и УССР. Постановления пленума Верховного Суда СССР. 31 марта 1940 года – 18 сентября 1944 года // *ДАВО* (Державний архів Волинської області). Ф. Р-18. Оп. 2. Спр. 2. Арк. 1–73.
10. Приказы и директивные письма МЮ СССР и УССР. 10 января – 30 декабря 1947 года // *ДАВО* (Державний архів Волинської області). Ф. Р-18. Оп. 2. Спр. 14. Арк. 117.
11. Справки о работе административного отдела обкома партии [по Дрогобычской области]. 1951 год // *ДАЛО* (Державний архів Львівської області). Ф. П-5001. Оп. 15. Спр. 64. Арк. 2–8.

References:

1. Kodintcev A.Ia. (2008). *Gosudarstvennaia politika v SSSR v 30-50-e gg. XX veka v sfere iustitcii : monografiia*. [State policy in the USSR in the 30-50s. XX century in the field of justice : monograph]. Kurtamysh : GUL “Kurtamysh printing house” [in Russian].
2. Solomon P. (2008). *Sovetskaia iustitciia pri Staline* [Soviet Justice under Stalin]. (L. Maksimenkova.). Moscow : Russian political encyclopedia (ROSSPEN); Foundation of the First President of Russia B.N. Yeltsin [in Russian].
3. Dokladnye zapiski, obzory, spravki o faktakh narusheniia sovszakonnosti sotrudnikami MVD i MGB: 6.01.-19.12.1950 g. [Memorandums, reviews, information on the facts of violation of the law by employees of the Ministry of Internal Affairs and the Ministry of State Security: 6.01.-19.12.1950]. (Fund П-5001. Inventory 1. File 217). State Archives of Lviv Region, Lviv [in Russian].
4. Dokladnye zapiski, spravki i perepiska OK KP(b)U s organami prokuratury i suda oblasti o rassmotrenii ugovolnykh del [po Drogobychskoi oblasti]: 2.01.-29.04.1950 g. [Memorandums, certificates and correspondence of the OK KP(b)U with the prosecuto’s office and the regional court on the consideration of criminal cases [in the Drohobych region]: 2.01.-29.04.1950] (Fund П-5001. Inventory 12. File 214). State Archives of Lviv Region, Lviv [in Russian].
5. Dokladnye zapiski, spravki OK KP(b)U, UMVD, suda i prokuratury o narushenii sovszakonnosti v [Drogobycheskoi] oblasti: 1.04.-18.08.1949 g. [Memorandums, certificates of the Oblast Committee of the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine, the Office of the Ministry of Internal Affairs, the court and the prosecutor’s office on violation of the law in the [Drohobych] region: 1.04.-18.08.1949]. (Fund П-5001. Inventory 10. File 182). State Archives of Lviv Region, Lviv [in Russian].
6. Dokladnye zapiski, spravki o rabote suda i prokuratury [po Drogobycheskoi] oblasti: 5.05.-23.11.1950 g. [Memorandums, information on the work of the court and the prosecutor’s office [in Drohobych] region: 5.05.-23.11.1950]. (Fund П-5001. Inventory 12. File 215). State Archives of Lviv Region, Lviv [in Russian].
7. Doklady, otchety i obzory o sostoianii i rabote organov iustitcii i sudov Stanislavskoi oblasti. 12 ianvaria-30 dekabria 1953 g. [Reports, reports and reviews on the state and work of the justice authorities and courts of the Stanislav region. January 12 – December 30, 1953] (Fund Р-539. Inventory 1. File 93). State Archives of Ivano-Frankivsk region, Ivano-Frankivsk [in Russian].
8. Prikazy, direktivy i instruktii NKIu SSSR i USSR, Verkhovnogo suda SSSR. 6 marta – 23 dekabria 1946 g. [Orders, directives and instructions of the People’s Commissariat of Justice of the USSR and the Ukrainian SSR, the Supreme Court of the USSR. March 6 – December 23, 1946] (Fund Р-18. Inventory 2. File 9). State Archives of Volyn Region, Lutsk [in Russian].
9. Prikazy, direktivnye pisma i instruktii NKIu SSSR i USSR. Postanovleniia plenuma Verkhovnogo Suda SSSR. 31 marta 1940 g. – 18 sentiabria 1944 g. [Orders, directive letters and instructions of the People’s Commissariat of Justice of the USSR and the Ukrainian SSR. Resolutions of the plenum of the Supreme Court of the USSR. March 31, 1940 – September 18, 1944] (Fund Р-18. Inventory 2. File 2). State Archives of Volyn Region, Lutsk [in Russian].
10. Prikazy i direktivnye pisma MIu SSSR i USSR. 10 ianvaria – 30 dekabria 1947 g. [Orders and directives of the Ministry of Justice of the USSR and the Ukrainian SSR. January 10 – December 30, 1947] (Fund Р-18. Inventory 2. File 14). State Archives of Volyn Region, Lutsk [in Russian].
11. Spravki o rabote administrativnogo otdela obkoma partii [po Drogobycheskoi oblasti]. 1951 g. [Information on the work of the administrative department of the regional party committee [in the Drohoby region] 1951] (Fund П-5001. Inventory 15. File 64). State Archives of Lviv Region, Lviv [in Russian].